

VANAEMA AIA TOMATISORDID 2022

Kõikidelt pärandsortidelt ja avatud tolmlejatelt saad ise seemneid võtta. Pärandsordid on maitsvate viljadega, vastupidavad, õhukese koorega ning igal neist oma eriline omadus, miks teda kasvatada. Üldiselt on nad väiksema saagikusega, kui hübriidid, aga seda ka mitte alati. Seemned olen saanud seemnevahetustest, käest-kätte üle maailma teiste seemnesäilitajate käest. Võõrkeelsed nimed olen jõudumööda eestistanud, nii nagu seda kõik teised riigid teevad. Ei saa ju eeldada, et te oskate hiina, hispaania, prantsuse, läti, jne keelt. Nimi tavaliselt iseloomustab sorti. Hääd kasvatamist ja ise seemnete võtmist!

Nr	Nimi	Lühikirjeldus	Muu
<p>Rohelise viljaga tomatid Kõik rohelise viljaga tomatisordid on väga maitsvad ja üllatavalt vastupidavad kõiksugu hädadele ja haigustele. Ainult raske on aru saada, millal viljad on valminud. Valmides muutuvad viljad veidi kollakamaks ja pehmemaks. Neid on ka hea kasvatada avalikes aedades, jääb endale söömiseks rohkem. :)</p>			
1.	'Hiiumaa roheline' <i>Solanum lycopersicum</i>	Eesti pärandsort. Roheline lihatomat. Keskmise kasvuga, väga maitsev ja saagikas. Valmides muutuvad viljad kollakamaks ja pehmemaks. Poolkõrge 150 sm. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
2.	'Valga roheline' <i>Solanum lycopersicum</i>	Roheline lihatomat, keskmise kasvuga, väga magus. Saadud 2019 Valga turu vene vanaproualt. Poolkõrge 150 sm.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
3.	'Ukraina roheline' <i>Solanum lycopersicum</i>	Ukraine pärandsort. 40 aastat tagasi (u1980) saadud Ukraina aednikult, suur väga maitsekas lihatomat. Poolkõrge 150 sm. 2021 parim roheline tomat Vanaema aias. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
4.	'Kuldne roheline kirss' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	Pärit USA-st. Seal olnud müügis vaid üks kord 10 aastat tagasi Fedco Seeds 'Green Gold Cherry'. Rohekaskollaste väikeste 10-15g viljadega, väga maitsev ja saagikas kirsstomat. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
<p>Tumeda, lillaka, pruunika või purpurse viljaga tomatid</p>			
5.	'Must kirss' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	Ukraina pärandsort. 'Black Cherry'. Arvatakse, et mustad tomatid on levinud suhteliselt väikesel alal Krimmi poolsaarel Lõuna-Ukrainas, kus neid oli vaid käputäis sorti. 19. sajandi alguses Krimmi sõja rindejoonelt koju naasnud sõdurid jagasid seemneid kogu Lääne-Venemaal ja nüüdseks on endise Nõukogude Liidu aladelt leitud vähemalt 50 sorti musti tomateid. Tumeda väikese (15–20 g) viljaga maitsev kirsstomat. Saagikas ja vastupidav. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
6.	'Harvard Square' <i>Solanum lycopersicum</i>	Pruuni-rohelise-punasekirju õhukese koorega lihatomat, väga saagikas ja maitsev ning igasugu hädadele vastupidav. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Läti seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.

7.	'Krimmi must' <i>Solanum lycopersicum</i>	Pärandsort. Purpuse värvusega suureviljaline lihatomat. Viljad väga maitsvad, kipuvad äärmuslikes tingimustes lõhenema. Sellegi poolest üks minu lemmikuid. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
8.	'Must prints' <i>Solanum lycopersicum</i>	Siberi pärandsort. Keskvarajane, tumepruunide rohekate 'õlgadega' väga rikkaliku maitsega, Viljad ümarad ja 130-150 g. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
9.	'Cherokee purple' <i>Solanum lycopersicum</i>	Cherokee hõimu pärandsort aastast 1890. Üks enam müüdumaid pärandsorte USA-s. Rikkaliku magusa maitsega, kui taimi pole liialt kastetud. Valmides on viljad purpurpunased roheliste 'õlgadega', seda siis kui on kasvanud päiksepaistel. Kompaktsed ja kõrgekasvulised. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
10.	'Purpurkõrvits' <i>Solanum lycopersicum</i>	Pärandsort 'Purple Calabach'. Purpurne ja ribiline, väga eriline vana sort, suht hiline ja metsiku kasvu ja maitsega. Kõrgekasvuline. Väidetavalt Euroopa üks vanimaid. Soovitan gurmaanidele ja teiste ees eputamiseks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
11.	'Sini' <i>Solanum lycopersicum</i>	Eesti pärandsort. Purpurpunaste suurte viljadega lihatomat. Poolkõrge kasvuga u 150 sm kõrge, kartulilehine. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
Kollase viljaga tomatid			
12.	'Apelsiinikollane' <i>Solanum lycopersicum</i>	Minu ema hoitud sort aastast 1981. Apelsiinikollane, ülimatev, suus sulav lihatomat, pehme ja õhukese koorega, viljaliha tihe, lihatomat, vili 180 – 200g. Poolkõrge 150 sm. Meie pere vaieldamatu lemmik.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
13.	'Sigulda süda' <i>Solanum lycopersicum</i>	Kollane südamekujuline lihatomat. Ülikõrge kasvuga ja väga saagikas ja maitsev. Näeb välja nagu 'Härjasüda', aga kollane. Üks minu lemmikuid. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
14.	'Virve kollane lihatomat' <i>Solanum lycopersicum</i>	Vene pärandsort. Saadud Virve käest. Suur, varajane ja saagikas kollane lihatomat. Sobib hästi kuivatamiseks. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
15.	'Kuldkroon' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	Tšehhi sort. Väikesed, väga magusad, suure saagiga, vilja kaal 15-20 g. Kõrgekasvuline, varajane ja saagikas. Parim kollane kirsstomat maailmas. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
16.	'Hurmaa' <i>Solanum lycopersicum</i>	Ukraina pärandtomat. Viljad hurmaa sarnased oranzid, suured 120-200 gr, lihakad, maheda magusa maitsega, ilma happeta, täisküpselt seest punakas. Istutamisest viljadeni 80 päeva. Poolkõrge 150 sm. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.

17.	'Valge päevitaja' <i>Solanum lycopersicum</i>	USA pärandsort 'White Tomaso'. Hispaania keeles tähendab "tomé sol" päevitaja. Viljad valmivad rohelisest kahvatukollaseks ja on õrna punaga, 80-200 gr, hea maitsega ja suure saagiga. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
18.	'Valge kirss' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	USA pärandsort 'White Cherry'. Kaunid elevandiluuvalged kirsstomatid, 15-20 gr, maheda magusa maitsega. Salatites hästi silmatorkav koos teiste värviliste kirsstomatitega. Rikkalik saak. Istutamisest viljadeni 80 päeva. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
Roosa või vaarikapunase viljaga tomatid			
19.	'Läti varajane vaarikas' <i>Solanum lycopersicum</i>	Saadud Läti seemnesäilitajalt 2019, pärandsort 1985. Varajane, maitsev ja saagikas. Viljad piklikud, u 150 g ja roosad. Kõrgekasvuline, ajab väga vähe võsa, seega lihtne hooldada. Esimesed seemned saadud Läti seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
20.	'Läti hiigel' <i>Solanum lycopersicum</i>	Saadud Läti seemnesäilitajalt 2019, pärandsort 1985. Väga suurte roosade lihakate viljadega, saagikas. Viljad on tõesti väga suured, suurimad 800 g. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Läti seemnevahetusest.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
21.	'Härjasüda' <i>Solanum lycopersicum</i>	Vene pärandsort ('Anna Russe') 1989. Südamekujuline roosa lihatomat, lehed rippuvad ja peened, vana hää 'Härjasüda', sobib hästi põhjamaade kliimasse. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
22.	'St Dominigi oliviroosa' <i>Solanum lycopersicum</i>	Dominikaani ja Haiti pärandsort. ('Olirose de St Dominique') Roosakas-punased, keskmiselt 50 g, maitsvad ploomikujulised tomatid. Sobivad hoidistamiseks. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
23.	'Mereääre roosa' <i>Solanum lycopersicum</i>	Sahhalini pärandsort ('Maritime Pink'). Viljad kaaluvad kuni 300 g ja mahlase viljalihaga, suurepärase magusa maitsega. Pärast põuaperioodi võivad liigse kastmise korral viljad lõhkeda. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
24.	'Altai Gregory' <i>Solanum lycopersicum</i>	Siberi pärandsort. 'Gregory Altai' hiigelviljaga roosa, saagikas ja väga maitsev lihatomat. Sobib hästi põhjamaa kliimasse. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
25.	'Orenburgi suur' <i>Solanum lycopersicum</i>	Siberi pärandsort. 'Géante d'Orenbourg' hiigelviljaga (kuni 1 kg) roosakas-punane, rohekate õlgadega maitsev lihatomat. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
26.	'Roosa pärl' <i>Solanum lycopersicum</i>	Pärandsort 1984. 'Pearly Pink Cherry' roosa kirsstomat, suhteliselt suure viljaga 2-4 sm, metsiku võimsa kasvuga. Kõrgekasvuline, vastupidav, viljad ei lõhene. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.

27.	'Oaxaca roosa' <i>Solanum lycopersicum</i>	Mehhiko Oaxaca osariigis levinuim pärandsort ('Costeno', 'Criollo de Oaxaca', 'Zapotec Pleated tomato') väga vana ja vähe aretatud sort, mis on lähedane algsetele tomatitele. Viljad on ribilised, plisseeritud, õhukese koorega, roosad, maitsvad ja mahlased, 80 - 200 gr, saagikas. Haigustele vastupidav. Sobib kasvatada nii kasvuhoones kui õues, vajab toestamist. Kõrgekasvuline. Ostsin tomati Pochutla linnakese turult ühelt kohalikult mehelt, sealt ka esimesed seemned.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
Punase viljaga tomatid			
28.	'Antsla ploom' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	Saadud 2019 Antsla vanaproualt. Viljad väiksed, 10-15 gr, punased, ploomikujulised ülimagusad, väheste seemnetega. Taim keskmise kasvuga, pügada vaid vajadusel, saagikas. Soovitan soojalt nii õue kui ka kasvuhoonesse.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
29.	'Metsik kirss' <i>Solanum lycopersicum var. cerasiforme</i>	Väga saagikas ja maitsev, punaseviljaline kirsstomat. Haigustele ja kõiksugu muudele hädadele äärmiselt vastupidav. Annab isekülvi, sobib nii kasvuhoonesse kui ka avamaale. Mida vähem hooldada ja kastada, seda maitavamad on viljad. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
30.	'Ruthje' <i>Solanum lycopersicum</i>	Saadud Hannes Marienhageni käest 2018, kelle vanemad Saksamaal on selle sordi aretanud. Avatud tolmleja. Väikeste (3-4 sm) ümarate teravatipuliste viljadega, saagikas, haiguskindel ja väga magusate punaste viljadega tomat. Kõrgekasvuline, kompaktne ja haiguskindel. Üks minu lemmikutest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
31.	'Andide sarv' <i>Solanum lycopersicum</i>	Peruu pärandsort (Cornue des Andes, Horn of the Andes, Red banana, Red Bull Horn). Viljad väga pikliku kujuga kuni 18 sm pikad, sarve kujuline, otsast terava tipuga, punane lihakas ploomtomat. Natuke 'Härjasüdame' moodi, aga tunduvalt saagikam ja väga maitsev. Vähe seemneid ja mahla. Sobib hästi kuivatamiseks. Hiline sort. Kõrgekasvuline. 2022 parim punane tomat Vanaema aias. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
32.	'Turu ime' <i>Solanum lycopersicum</i>	Prantsusmaa pärandsort 'Merveille des Marchés' 1885. Jõulise kasvuga rohke lehestikuga vana sort. Keskmise suurusega "klassikalised" punased viljad 90-150g, ei ole eriti tundlik lõhenemise suhtes. Viljad kobaras ja valmivad suht üheaegselt. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Prantsusmaa kolleksionäärilt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
33.	'1946' <i>Solanum lycopersicum</i>	Vanim säilinud Eesti pärandsort. Saadud Rakvete turult 2013 aastal ühe väga vana memme käest, kes oli seda tomatit oma käega kasvatanud ja seemet võtnud alates 1946 aastast. Viljad punased ja kobaras ploomi kujulised, 50-80 gr. Viljad ei lõhene ja säilivad hästi. Kõrgekasvuline, sobib ka õues kasvatamiseks. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.

34.	'San Marzano' <i>Solanum lycopersicum</i>	Itaalia kõige kuulsam pärandsort. Üks lugu räägib, et selle tomati esimene seeme jõudis Campaniasse 1770. aastal Peruu asekuningriigi kingitusena Napoli kuningriigile ja et see istutati San Marzano sul Sarno piirkonda. Kasutatakse peamiselt toiduvalmistamiseks, kuna sisaldab väga vähe vett ja seemneid. Paljud peavad seda parimaks sordiks kastmete, päikesekuivatatud tomatite ja tomatipasta valmistamiseks. Tõelise Napoli pitsa saad ainult selle tomatiga. Viljad ploomikujulised, punased, 70-100 gr, saagikas, metsiku kasvuga, vajab pidevat kärpimist. 'Rooma' tomatiga võrreldes on 'San Marzano' tomatid õhema koorega ja teravama tipuga. Viljaliha on palju paksem, vähemate seemnetega ning maitse on tugevam, magusam ja vähem happeline. Seda muidugi päikselises ja soojas kliimas kasvades. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud Irimaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
35.	'Pühademuna' <i>Solanum lycopersicum</i>	Venemaa sort 'Пасхальное яйцо', avatud tolmleja. Viljad ploomikujulised, 60-90 gr, punased kollaste triipudega, valminult magusad, ei lõhene. Saagikas, säilib hästi ja sobib hästi konserveerimiseks. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
36.	'Noku'	Saadud seemnevahetusest. Aretatud Venemaal ettevõtte Siberi aed poolt 2017, sordi nimi 'Casanova', avatud tolmleja. Viljad on erilise kujuga kuni 20 sm pikad, 80-150 g, täiesti valminult sügavpunased, tiheda viljalihaga, otsast lõhenenud, seemneid väga vähe. Maitseomadused on suurepärased, tomatid säilivad kaua, saagikas. Kuju tõttu mahuvad tihedalt purkidesse ja sobivad hästi hapendamiseks ja marineerimiseks, ei pragune konserveerimisel. Kõrgekasvuline. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
ÕUETOMATID, sobivad ka kasvuhoonesse, rõdule, terrassile, potti, jne.			
Kui on külm, vihmane ja niiske suvi, siis on ka haigused rohkem kallal. Võib kasvatada ka potis või räästa all, siis taevast alla tulev vihm ei riku saaki. Sügise poole, kui ööd jahedad ja niisked, siis tasub saak roheliselt korjata, laduda ühes kihis kastidesse ja lasta soojas pimedas ruumis järelvalmida.			
37.	'Lätiõue' <i>Solanum lycopersicum</i>	Läti pärandsort. Vana õuetomati sort, kuni 50 sm kõrge, tugeva püstise kasvuga, viljad keskmise suurusega, tugeva õhukese koorega, lihakas ja väga maitsev. Vajab ühte tugiposti, mille külge siduda, et viljad ei puudutaks maad. Esimesed seemned saadud Läti seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
38.	'Soome kartulitomati' <i>Solanum lycopersicum</i>	Soome pärandsort 'Savo'. Kartulilehine, maadligi väänlevate võrsetega. Viljad keskmise suurusega, punased, väga mahlased ja maitsvad. Taimede aluse maa soovitan multsida, et tomatid ei puudutaks maad. Poolkõrge kuni 150 sm. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.

39.	'Mariina siberitomat' <i>Solanum lycopersicum</i>	Sort on saadud käest kätte ühelt sõbra emalt, kes võttis seemned kaasa kui '80-tel Siberist Eestise elama tuli. Siberis elades oli ta seda sorti aastaid kasvatanud ja ise seemet võtnud. Taim on madalakasvuline. Viljad roosad, tihke viljalihaga, suured, südamekujulised. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.
40.	'Mehhiko sõstartomat' <i>Solanum pimpinellifolium</i>	Mehhikos metsikult kasvav looduslik tomatiliik <i>Solanum pimpinellifolium</i> . Minul kasvas õues kuskil 150 sm kõrgeks ja sama laiaks põõsaks, sobib kasvatamiseks kõikvõimalikes kohtades, kus on piisavalt tuulevaikne, soe ning päikepaisteline. Talub hästi pügamist, väga saagikas. Vilju on väga, väga palju ja need on pisikesed, vilja kaal kuskil 1-3 gr, magusad ja väga maitsvad nagu metsikud viljad ikka. Kasvab hästi ka toestamata. Haiguskindel ja külmakindlam, kui tavalised tomatid. Sobivad värskelt söömiseks, kuivatamiseks, ja konserveerimiseks. Korjasin Mehhikost maisipõllu ja tee vahelt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 5-10 aastat.